

АЛФОНС ДОДЕ

ДРЕБОСЪЧЕТО

ПИСМА ОТ МОЯТА МЕЛНИЦА

София, 2014

ИЗДАНИЕТО СЕ ПОСВЕЩАВА
НА 10-ГОДИШНИНАТА ОТ КОНЧИНАТА НА
ПЕНКА ПРОЙКОВА

Преводът е направен по изданието:

ALPHONSE DAUDET

LE PETIT CHOSE

LETTRES DE MON MOULIN

На корицата: портрет на Алфонс Доде, художник Петър Станимиров

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Пенка Пройкиова, превод, 2014

© Петър Станимиров, художник, 2014

© Издателство „Изток-Запад“, 2014

ISBN 978-619-152-463-1

АЛФОНС ДОДЕ

ДРЕБОСЪЧЕТО

ПИСМА ОТ МОЯТА МЕЛНИЦА

Превод от френски

Пенка Пройкива

КОЛЕКЦИЯ „ВЪРХОВЕ“

1. ДЖЕЙМС ДЖОЙС ♦ Одисей
2. ХАНС ЯКОБ ГРИМЕЛСХАУЗЕН ♦ Приключенията на Симплицисимус
3. ДАНИЪЛ ДЕФО ♦ Животът и приключенията
на Робинзон Крузо
4. АРТЪР КОНАН ДОЙЛ ♦ Три романа с Шерлок Холмс
5. ДЖОНАТАН СУИФТ ♦ Пътешествията на Гъливер
6. ЧАРЛЗ ДИКЕНС ♦ Големите надежди
7. ХЪРМАН МЕЛВИЛ ♦ Моби Дик
8. РОБЪРТ ЛУИС СТИВЪНСЪН ♦ Избрано

Съдържание

ДРЕБОСЪЧЕТО ИСТОРИЯ НА ЕДНО ДЕТЕ

– ПЪРВА ЧАСТ –

I. ФАБРИКАТА.....	13
II. ХЛЕБАРКИТЕ	21
III. Той умря! Молете се за него!	29
IV. ЧЕРВЕНАТА ТЕТРАДКА	33
V. ИЗКАРВАЙ ХЛЯБА СИ	43
VI. МАЛКИТЕ	52
VII. ПИОНКАТА.....	60
VIII. ЧЕРНИТЕ ОЧИ.....	68
IX. СЛУЧКАТА С БУКОАРАН.....	77
X. ТЕЖКИ ДНИ.....	84
XI. МОЯТ ДОБЪР ПРИЯТЕЛ УЧИТЕЛЯТ ПО ФЕХТОВКА	87
XII. ЖЕЛЯЗНАТА ХАЛКА.....	95
XIII. КЛЮЧОВЕТЕ НА ГОСПОДИН ВИО.....	105
XIV. ВУЙЧО БАТИСТ	109

– ВТОРА ЧАСТ –

I. МОИТЕ ГАЛОШИ	114
II. „ОТ СТРАНА НА СЕННИЗИЕРСКИЯ СВЕЩЕНИК“	119

III. МОЯТА МАЙКА ЖАК.....	127
IV. ОБСЪЖДАНЕ НА БЮДЖЕТА.....	130
V. БЯЛАТА КУКУВИЦА И ДАМАТА ОТ ПЪРВИЯ ЕТАЖ	137
VI. ИСТОРИЯТА НА ПИЕРОТ	143
VII. ЧЕРВЕНАТА РОЗА И ЧЕРНИТЕ ОЧИ	154
VIII. ЧЕТЕНЕ В СОМОНСКИЯ ПАСАЖ.....	162
IX. ТИ ЩЕ ПРОДАВАШ ПОРЦЕЛАНОВИ ИЗДЕЛИЯ	178
X. ИРМА БОРЕЛ.....	188
XI. ЗАХАРНОТО СЪРЦЕ.....	195
XII. ТОЛОКОТОТИНЯН.....	207
XIII. ПОХИЩЕНИЕТО	215
XIV. СЪНЯТ	224
XV. – – –	232
XVI. КРАЯТ НА СЪНЯ.....	239

ПИСМА ОТ МОЯТА МЕЛНИЦА

ПРЕДИСЛОВИЕ	253
НАСТАНЯВАНЕ.....	254
ДИЛИЖАНСЪТ ЗА БОКЕР	257
ТАЙНАТА НА ДЯДО КОРНИЙ.....	261
КОЗИЧКАТА НА ГОСПОДИН СЕГЕН	266
ЗВЕЗДИТЕ (РАЗКАЗ НА ЕДИН ПРОВАНСАЛСКИ ОВЧАР).....	273
АРЛЕЗИАНКАТА	279

МУЛЕТО НА ПАПАТА	283
САНГИНЕРСКИЯТ ФАР	291
ГИБЕЛТА НА „СЕМИЙАНТ“	296
МИТНИЧАРИТЕ	301
КЮРЕТО ОТ КЮКЮНЯН	305
СТАРЦИТЕ	310
БАЛАДИ В ПРОЗА	316
ПОРТФЕЙЛЪТ НА БИКСИУ	322
ЛЕГЕНДА ЗА ЧОВЕКА СЪС ЗЛАТНИЯ МОЗЪК	327
ПОЕТЪТ МИСТРАЛ	331
ТРИТЕ МАЛКИ ЛИТУРГИИ (КОЛЕДНА ПРИКАЗКА).....	338
ПОРТОКАЛИТЕ (ФАНТАЗИЯ).....	345
ДВЕТЕ СТРАННОПРИЕМНИЦИ	348
В МИЛИАНА (ПЪТНИ БЕЛЕЖКИ).....	352
СКАКАЛЦИТЕ	361
ЕЛИКСИРЪТ НА ПРЕПОДОБНИЯ ОТЕЦ ГОШЕ	365
В КАМАРГ	374
ТЪГА ПО КАЗАРМАТА	383
СВЯТ, ИЗПЪЛНЕН СЪС СЛЪНЦЕ, СМЯХ И МЪНИЧКО ТЪГА.....	386
(Пенка Пройкиова)	

На Пол Далос

ДРЕБОСЪЧЕТО

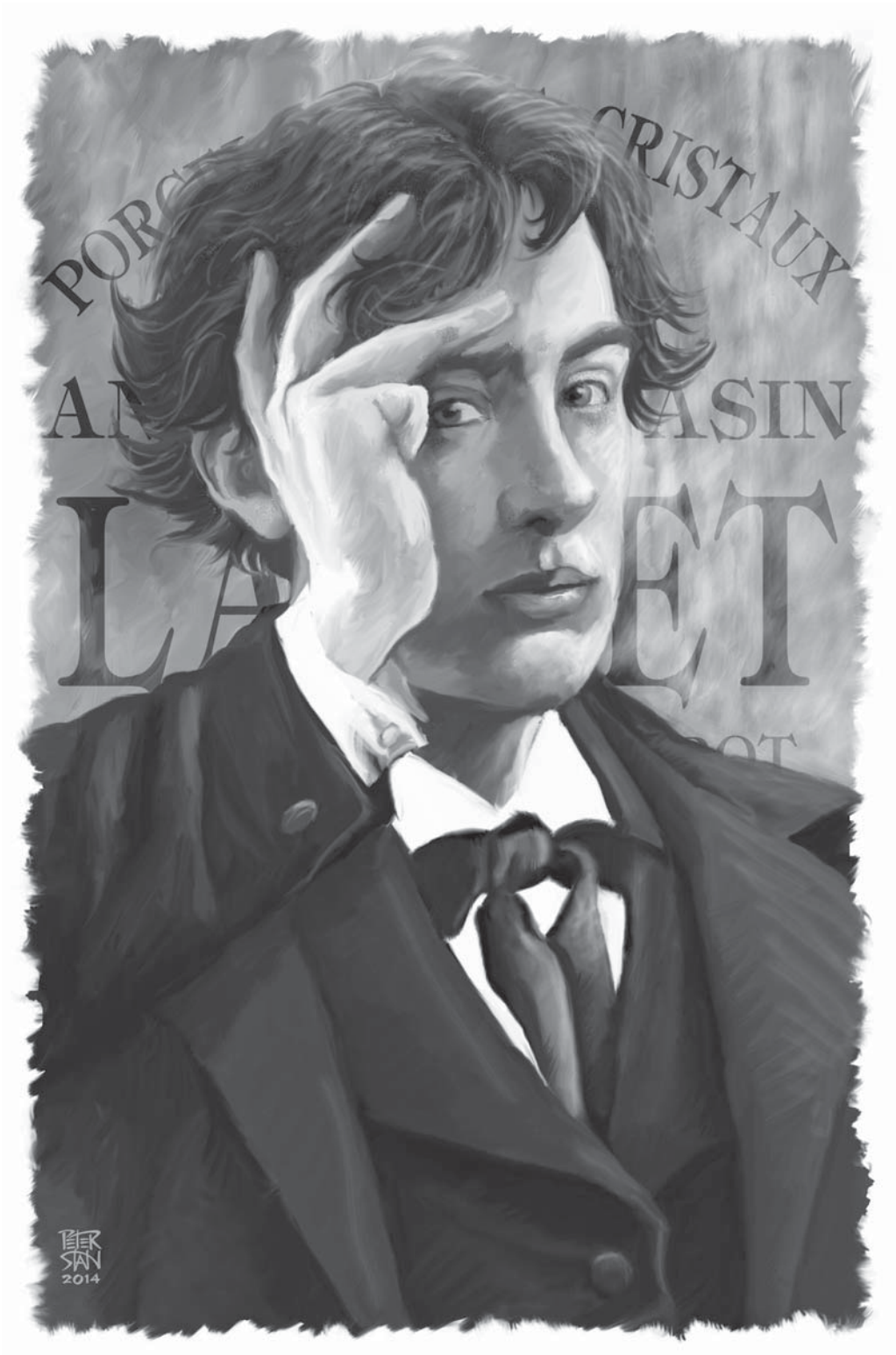
ИСТОРИЯ НА ЕДНО ДЕТЕ

*Всяко място ми оставя болезнени спомени;
поразително е въздействието им върху мен.*

Мадам дьо Севине

Първа част

I Фабриката

Родил съм се на 13 май 18... година в един от градовете на Лангедок, където – както във всички южни градове – има много слънце, доста прах, манастир на кармелитките и два-три паметника от римско време.

Баща ми, господин Ейсет, по това време търгуваше с тънки коприни и имаше в началото на града голяма фабрика, в една от постройките на която си беше подредил удобно жилище, засенено от явори и отделено от цеховете с просторна градина. Там съм се появил на бял свят, там прекарах първите, единствено щастливи години от живота си. Изпълнената ми с признателност памет е съхранила незаличим спомен за градината, за фабриката и за яворите и когато родителите ми бяха разорени и се наложи да се разделим с всичко това, аз наистина тъгувах за предметите като за живи същества.

Още в началото трябва да кажа, че раждането ми не донесе щастие в дома Ейсет. Нашата готвачка, старата Ану, често ми е разказвала по-късно как баща ми, който бил на път по това време, получил едновременно вестта за появата ми на бял свят и новината за изчезването на един от неговите марсилски клиенти, който му задигнал повече от четири хиляди франка; така че господин Ейсет бил едновременно и щастлив, и отчаян и се питал да плаче ли, че марсилският му

клиент е изчезнал, или да се смее радостен от появата на малкия Даниел... Трябвало е да плачете, драги господин Ейсет, да плачете и за едното, и за другото!

Наистина аз бях нещастната звезда на моите родители. От деня на раждането ми от всички страни ги връхлетели невероятни нещастия. Първо, онзи клиент от Марсилия, после два пожара за една година, после стачката на тъкачките, после разправията с вуйчо Батист, после разорителният за нас съдебен процес с търговците на бои и най-сетне революцията от 18... година, която ни нанесе последния удар.

От това време фабриката заглъхна; цеховете ѝ постепенно опустяха. Всяка седмица – един стан по-малко, всеки месец – една маса за щампосване по-малко. Тъжно беше да се гледа как животът си отива от нашата къща бавно-бавно, с всеки изминат ден, като болен организъм. Едно утро не влязоха в помещенията на втория етаж. Друг път цеховете в задния двор притихнаха. Това продължи две години; цели две години фабриката агонизира. Най-сетне един ден работниците изобщо не дойдоха, камбанката в цеховете не позвъни, колелото на кладенеца престана да скърца, водата в големите корита, в които плакнеха тъканите, замря неподвижно и скоро в цялата фабрика се озовахме само господин и госпожа Ейсет, старата Ану, брат ми Жак и аз; а в задния двор останаха да пазят портиерът Коломб и неговият син, малкият Руже.

Край, бяхме разорени.

Тогава бях шест или седемгодишен. Понеже бях много слабичък и болнав, родителите ми не ме бяха изпращали на училище. Мама сама ме беше научила да чета и да пиша, освен това знаех няколко думи на испански и свирех няколко мелодии на китара, ето защо минавах в семейството си почти за дете-чудо. При тази образователна система стоях по цял ден в къщи и присъствах на всички подробности от агонията на дома Ейсет. Трябва да призная, че гледах доста хладнокръвно на това зрелище; нашето разорение ми беше приятно в известен смисъл, защото можех да скитам на воля из цялата фабрика, което ми беше позволено само в неделя по-рано, когато имаше работници. Аз обяснявах важно на малкия Руже:

– Сега цялата фабрика е моя; дадох ми я да си играя.

И малкият Руже ми вярваше. Този глупчо вярваше на всичко, което му разправях.

В къщи обаче не всички приемаха така весело нашето разорение. Господин Ейсет стана просто страшен; той въобще си беше избухлив, невъздържан,

сприхав, обичаше да вика, да гърми и да трещи; всъщност беше прекрасен човек, само дето все го сърбеше ръката, все беше готов да повиши глас и искаше всички край него да треперят. Вместо да го сломи, нещастieto го вбеси. От сутрин до вечер кипеше от гняв и като нямаше на кого да си го изкара, нахвърляше се на всичко – и на слънцето, и на южняка, и на Жак, и на старата Ану, и на революцията... о, особено на революцията!... Ако бяхте чули баща ми, щяхте да си помислите, че революцията от 18... година е била направена специално срещу нас. И мога да ви уверя, че революционерите не се ползваха с добро име в дома Ейсет. Какво ли не се приказваше за тези господа по онова време... Дори и сега, когато старият татко Ейсет (бог да ми го запази) усети, че ще има пристъп от подагра, той тежко се изляга на шезлонга и го чуваме как мърмори:

– Ах, тези революционери!

По времето на моя разказ господин Ейсет нямаше подагра, но мисълта за разорението така го мъчеше, че той наистина стана страшен и никой не смееше да се приближи до него. За две седмици се наложи два пъти да му пуснат кръв. Само като се явеше, всички в къщи се умълчаваха; страхуваха се. На масата искахме тихо хляб. Не се осмелявахме дори да плачем пред него. Но щом му видехме гърба, от единия до другия край на къщата се разнасяха ридания; мама, старата Ану, брат ми Жак, а също и големият ми брат абатът, когато идваше да ни види, всички вземаха участие. Мама, естествено, плачеше, защото виждаше, че господин Ейсет е нещастен; абатът и старата Ану плачеха, като виждаха, че госпожа Ейсет плаче; колкото до Жак, който беше още твърде малък, за да проумее нашите нещастия (беше само една-две години по-голям от мен), той пък плачеше, защото му се плачеше – ей така, за удоволствие.

Странно дете беше брат ми Жак; наистина притежаваше дарбата да лее сълзи! Откакто го помня, все го виждам със зачервени очи и с мокри от сълзите бузи. Вечер, сутрин, денем и нощем, в клас, в къщи, на разходка, той плачеше безспир, плачеше навсякъде. Когато го питаха: „Какво ти е?“, отговаряше, хълцайки: „Нищо ми няма.“ И най-любопитното беше, че наистина нямаше за какво да плаче. Плачеше, както другите подсмърчат, но малко по-често – това беше всичко. Понякога господин Ейсет казваше ядосано на мама:

– Това дете е просто смешно. Погледнете го!.... Същинска река!

Госпожа Ейсет отговаряше кротко:

– Какво да се прави, приятелю? Ще му мине, като порасне; на тази възраст и аз бях като него.

Дните се нижеха. Жак растеше, растеше дори много бързо, но *това* все не му минаваше. Напротив, удивителната способност на това странно момче да лее безпричинно потоци сълзи с всеки изминат ден ставаше по-голяма. Така че отчаянието на нашите родители му беше добре дошло... Благодарение на него можеше да реве на воля по цели дни, без никой да го пита: „Какво ти е?“

Общо взето, нашето разорение имаше своите добри страни както за Жак, така и за мен.

Аз бях много щастлив. Никой не ми обръщаше внимание. Възползвах се от това, за да играя по цял ден с Руже из празните цехове, където стъпките ни отекваха като в църква, или в големите запустели дворове, обраснали вече с трева. Малкият Руже, синът на портиера Коломб, беше едро дванадесетгодишно момче, силно като бик, предано като куче, глупаво като гъска и забележително най-вече с рижата си коса, заради която му викаха Руже¹. Трябва да ви кажа обаче, че за мен Руже не беше никакъв Руже. Той се превръщаше едно след друго ту в моя верен Петкан, ту в цяло племе диваци, ту в разбунтуван екипаж, ту... изобщо във всичко, което ни хрумнеше. По това време аз самият не се наричах Даниел Ейсет; аз бях оня невероятен човек, облечен в кожи, за чиито приключения бях научил от книжката – бях самият славен Крузо. Чудна мечта! След вечеря препрочитах моя „Робинзон“, заучавах го наизуст; през деня го играех, играех го настървено и всичко заобикалящо ме влизаше в играта. Фабриката преставаше да е фабрика – тя беше моят пустинен остров, о, наистина много пустинен! Коритата представляваха океанът. Градината – девствена гора. В клоните на яворите имаше много шурци, които участваха в представлението, без сами да го знаят.

Руже също не проумяваше каква важна роля изпълнява. Ако го бяха запитали кой е този Робинзон, той доста щеше да се затрудни с отговора; и все пак трябва да кажа, че се справяше убедително със задачата си и нямаше равен на себе си, когато трябваше да вика като диваците. Къде беше научил това? Нямам представа. Но винаги когато ревнеше диво с пълно гърло и развееше червената си грива, и най-храбрите потръпваха от страх. Дори на мен, Робинзон, понякога ми трепваше сърцето и бях принуден да му кажа тихо:

¹ Руже на френски означава Червенокоско. (Всички бележки под линия с изключение на изрично отбелязаните са на преводача.)

– Недей толкова силно, Руже, става ми страшно.

За нещастие Руже умееше да подражава добре не само дивите викове, той също умееше да повтаря още по-добре лошите думи на уличните деца и дори богохулстваше. Докато си играехме заедно, и аз не останах по-назад от него, и един ден, тъкмо всички бяхме на масата, без да се усетя, изтърсих една страхотна ругатня. Всеобщо вцепенение!

– Кой те научи на това? Откъде си чул такива думи?

Голямо събитие! Господин Ейсет начаса заговори за исправителен дом; големият ми брат абатът каза, че преди всичко трябва да ме изпратят на изповед, тъй като съм бил вече разумно момче. Заведоха ме на изповед. Това не беше шега работа! Трябваше да се ровя из всички кътчета на съвестта си, за да измъкна оттам старите грехове, скътвани цели седем години. Не спях две нощи; напълних цяла кошница с проклетите му грехове; най-отгоре наредих най-дребните – вятър работа, и другите се виждаха, и когато коленичих в малката дъбова изповедалня и трябваше да изсипя всичко това пред свещеника францисканец, просто щях да умра от страх и от срам...

Всичко беше свършено. Не исках да играя повече с Руже; сега вече знаех – нали свети Павел го е казал, а свещеникът францисканец ми го повтори, – че дяволът вечно броди около нас като лъв *quoerens quem devoret*¹. О, това *quoerens quem devoret* направо ме шашардиса! Узнах също така какъв лицемер е Луцифер и как се преправя с разни лица, за да ни изкуши; и никой не би могъл да ме разубеди, че той не бе ми се явил под образа на Руже, за да ме научи да богохулствам. Затова първата ми грижа, като се върнах във фабриката, беше да предупредя Петкан, че отсега нататък трябва да си стои в къщи. Горкичкият Петкан! Тази заповед му нарани сърцето, но той се подчини, без да се оплаква. Понякога го виждах прав на вратата на портиерската будка до цеховете; стоеше там тъжно и щом забележеше, че го гледам, нещастникът, за да ме разчувства, надаваше най-страхотните си викове, развявайки пурпурната си грива, но колкото повече той ревеше, толкова повече се дърпах аз. Струваше ми се, че наистина започва да прилича на оня прословут лъв *quoerens*. Аз му виках:

– Махай се! Страшно ми е, като те гледам.

¹ Търсейки кого да изяде (лат.).

Няколко дни Руже упорито рева; после една сутрин баща му, ядосан от виковете му из къщата, го изпрати чирак – там да реве, ако му се реве – и оттогава вече не го видях.

Моят възторг към Робинзон нито за миг не охладня. Точно по това време на вуйчо Батист внезапно му омръзна неговият папагал и той ми го подаря. Този папагал замести Петкан. Поставих го в хубав кафез в дъното на моето зимно убежище; сега се почувствах по Робинзон Крузо откогато и да било; стоях по цял ден насаме с тази чудна птица и се мъчех да я науча да казва: „Робинзон, бедни мой Робинзон!“ И ако можете – разберете това, което ще ви кажа. Тоя папагал, който вуйчо Батист ми даде, за да се отърве от постоянното му бърбене, се заинати и отказваше да говори, когато е с мен... Нито: „Бедни мой Робинзон“, нито нещо друго; никога не успях да му измъкна една дума дори! Въпреки това го обичах и много се грижех за него.

Така си живеехме моят папагал и аз, в пълно уединение, когато една сутрин стана нещо необикновено. Този ден бях напуснал колибата си рано-рано и въоръжен до зъби, бях тръгнал да изследвам острова си... Изведнъж видях някаква група от трима-четирима души, които говореха много високо и енергично размахваха ръце. Боже милостиви! Хора на моя остров! Едва успях да се хвърля зад един олеандров храст – по корем, естествено... Хората минаха край мен, без да ме видят... Стори ми се, че различих гласа на портиера Коломб и това малко ме успокои; но все едно, изчаках ги да се отдалечат и чак тогава излязох от скривалището си, като тръгнах след тях на разстояние, за да разбера какво ще стане...

Непознатите останаха дълго на моя остров... Обходиха го от единия до другия край и го разгледаха с пълни подробности. Видях ги как влизат в моите пещери и проверяват с бастуните си дълбочината на моите океани. От време на време се спираха и поклащаха глава. Много ме беше страх да не открият убежищата ми... Какво щеше да стане с мен тогава, велики Боже! За щастие нищо не се случи и след половин час хората се оттеглиха, без да подозират, че островът е обитаван. Щом те си отидоха, аз изтичах и се затворих в една от моите колиби, където прекарах останалата част от деня, питайки се кои са тези хора и за какво бяха дошли?

Много скоро щях да го узная.

На вечеря господин Ейсет тържествено ни съобщи, че фабриката е продадена и след един месец всички ще заминем за Лион, където ще живеем от-сега нататък.

Това беше страшен удар. Стори ми се, че небето рухна. Фабриката продадена!... Добре де! Ами моят остров, моите пещери, моите колиби?

Уви! Господин Ейсет беше продал острова, пещерите, колибите; трябваше да изоставим всичко. Боже, колко много плаках!

Цял месец, докато в къщата опаковаха огледалата и съдовете, аз бродех тъжен и самотен в моята скъпа фабрика. Вече не ми беше до игри, както сигурно се досещате... О, съвсем не ми беше до игри... Сгушвах се във всички кътчета, гледах предметите наоколо си, говорех им като на живи същества; казвах на яворите: „Сбогом, мои скъпи приятели!“ На коритата: „Свършено е, никога вече няма да се видим!“ В дъното на градината имаше един голям нар, чиито красиви червени цветчета се разтваряха под слънчевите лъчи. Казах му, ридаейки; „Дай ми едно от твоите цветчета!“

И той ми даде. Скътах го на гърдите си за спомен. Толкова ми беше мъчно!

И все пак въпреки болката две неща ме утешаваха: първо, защото щях да пътувам с кораб, и след това, защото ми разрешиха да си взема папагала. Казах си, че Робинзон е напуснал своя остров при почти същите условия и това ми вдъхваше смелост.

Най-сетне дойде денят да отпътуваме. Господин Ейсет беше в Лион от цяла седмица. Той беше заминал преди нас с по-тежките мебели. Аз трябваше да пътувам с Жак, с мама и със старата Ану. Големият ми брат, абатът, не дойде с нас, но ни придружи до дилижанса от Бокер, а също така ни придружи и портиерът Коломб. Той тикаше пред всички количка, натоварена с куфари. Зад него вървяха под ръка брат ми абатът и госпожа Ейсет.

Горкият ми брат абата – никога вече нямаше да го видя! След тях, нарамила огромен син чадър, идваше старата Ану, заедно с Жак, който, макар страшно да се радваше, че отива в Лион, плачеше и хълцаше... И най-сетне на опашката пристъпваше Даниел Ейсет, носейки важно кафеза с папагала; той се обръщаше на всяка крачка към своята фабрика.

Колкото повече се отдалечаваше керванът, толкова повече се надигаше над стените на градината нарът, за да го зърне още веднъж... Яворите размахваха клони за сбогом... Даниел Ейсет, много развълнуван, изпращаше скришно целувки на всички с крайчеца на пръстите.

Напуснах моя остров на 30 септември 18... година.